

РОЗДІЛ 2 «СУЧАСНА МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ПРАВНИЧИХ ДИСЦИПЛІН: ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ, МЕНТОРСТВО, ІННОВАЦІЇ»

**Балтаджи П.М., к.ю.н., доц.,
професорка кафедри державно-правових дисциплін,
Одеський державний університет внутрішніх справ,
м. Одеса**

ДІАЛОГ ЯК ТЕХНІКА ВИКЛАДАННЯ ПРАВНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Діалог в освітньому процесі – це спосіб відносин, який орієнтований на взаємоповагу, взаємозбагачення, емпатію, співпрацю, креативність і, як результат, на продуктивну взаємодію. Діалоговий підхід у професійній підготовці передбачає організацію освітнього середовища так, щоб кожен здобувач освіти активно долучався до процесу осмислення і пізнання, а навчальний простір ставав платформою для обміну думками, ідеями, стратегіями та пошуку рішень в атмосфері поваги, довіри і цінування права на власну точку зору. Варто зауважити, що діалог не обмежується простим спілкуванням між учасниками освітнього процесу. Його суть – в обміні цінностями, світоглядними позиціями, стимулюванні особистої мотивації, заклику до активної участі та спільного вирішення завдань. При цьому важливо пам'ятати, що індивідуальні позиції, погляди і підходи до вирішення проблем можуть значно відрізнятися, що додає глибини і багатогранності діалогу. Обговорення в колі учасників складних, суперечливих та спірних питань також є діалогом. Навіть конфліктна комунікація може мати форму діалогу. Діалог може бути як процесом, так і результатом комунікації. Результатом обміну індивідуальними точками зору щодо певного питання (проблеми), стає формування єдиного смислового поля, яке дозволяє зрозуміти як саму проблему, так і один одного.

Методично організований навчальний діалог сприяє гармонійній взаємодії учасників, перетворюючи обговорюваний предмет на цікавий, актуальний і різноплановий аспект для кожного. Динаміка міжособистісного спілкування значно активізується через спільну творчу, проектну та дослідницьку діяльність. Педагог як організатор освітнього процесу має змогу використовувати методи налагодження співпраці зі студентами, аналізувати їхні мотиви, виявляти внутрішні проблеми й шукати основи особистісних позицій. У такому форматі педагог виконує роль фасилітатора, стимулюючи розвиток навчального діалогу та підтримуючи обговорення між студентами. Водночас важливою залишається менторська підтримка викладача, адже здобувач освіти, особливо першокурсник, у конкурентному середовищі часто очікує на авторитетний супровід і моральну опору. Як зазначає Н. Бондаренко, використання методів діалогу в освітньому процесі помітно підвищує рівень мотивації студентів, їхнє емоційне благополуччя та навчальні успіхи [1, с.13]. Організація освітнього процесу на основі діалогічного підходу дозволяє не лише отримати знання, але й розвиває саму пізнавальну діяльність, сприяє командній роботі та співробітництву в процесі навчання. Діалогічні технології передбачають інтеграцію культурних та психологічних чинників у процес освітнього розвитку здобувачів освіти, завдяки чому вони визначаються як дієвий інструмент для реалізації принципів особистісно-орієнтованого навчання. Професійна підготовка правника має орієнтуватись на формування навичок реагування на конфліктну комунікацію. Серед ключових навичок, необхідних для успішної професійної діяльності правника, варто виокремити: здатність будувати конструктивний діалог, генерувати нестандартні ідеї, вибирати ефективну комунікативну стратегію, уважно слухати та розуміти іншу точку зору, ставити запитання, використовувати нейтральну лексику, чітко розмежовувати проблему від особи, а факти – від емоцій. Важливо також виявляти повагу до позиції опонента, застосовувати принцип консенсусу під час пошуку оптимального рішення, працювати з гіпотезами, передбачати наслідки загострення конфліктних ситуацій і бачити

вихід із них. Уміння вести діалог відіграє ключову роль у формуванні професійного потенціалу майбутнього правника, забезпечуючи ефективність його комунікаційної діяльності та здатність до пошуку спільних рішень у складних ситуаціях. Правознавство дає широкий простір для реалізації проблемно-пошукової діяльності з позиції діалогічного підходу (робота з фабулами справ, напрацювання гіпотез, аналітична робота та ін.).

Характеристика діалогових технологій підготовки майбутнього правника може бути представлена через проєкцію на правовий контекст:

- формування точки зору суб'єкту на основі відтворення в ній відмінної моделі розуміння проблеми з позиції іншого учасника (збір інформації; формування правової позиції лише на підставі повної картини фактів та позицій; аналіз мотивів поведінки учасників правових відносин, напрацювання стратегій подальших дій з позиції іншого учасника/правопорушника);

- форма спілкування суб'єктів, у якій важливий голос та позиція кожного учасника (забезпечення рівності прав та інтересів всіх учасників правових відносин; презумпція невинуватості, визнання законних прав);

- пошук істини, яка не народжується і не знаходиться в свідомості окремого учасника, а народжується в ході взаємодії в процесі «діалогічного спілкування» (інститут презумпції, альтернативні способи вирішення спорів);

- варіативність людського мислення, альтернативність (врахування не лише власної логіки, а й логіки можливих варіантів, робота з запитаннями, гіпотезами).

Серед форм групової взаємодії в сучасній системі підготовки правників найбільш поширеними є: групові дискусії – обговорення проблемних питань, складних кейсів, нормативно-правового матеріалу з метою виявлення позицій та проведення комплексного аналізу поставленого питання; мозковий штурм – генерування ідей, стимулювання нестандартного мислення, з метою пошуку варіантів рішень; симуляції – відтворення певних подій, фактів, ситуацій (модель слідчого експерименту); тренінгові форми – інтерактивна форма навчання, яка представляє комплекс різних форм взаємодії.

В ході діалогової взаємодії формується природна атмосфера живого спілкування, яка сприяє обговоренню заявленої теми або проблемного питання. Під час спільного обговорення поступово зникають почуття тривожності, страх припуститися помилки, дати некоректну відповідь чи озвучити очевидні факти. Важливим завданням викладача, є врахування психологічних та індивідуальних особливостей учасників діалогу й забезпечення атмосфери, де кожен може висловити свою думку та бути почутим. Діалог у рамках освітнього процесу відкриває можливість виходити за межі традиційних форматів, дозволяючи експериментувати й оцінювати власні здібності. Освітній простір перетворюється на «репетиційний» майданчик, де кожен має право висловлювати власну позицію, демонструвати творчий підхід і нестандартне мислення, приміряти на себе професійну роль, не хвилюючись про наслідки через допущені помилки. Саме така свобода і є основою навчання. Такі «репетиції» сприяють виробленню власного професійного стилю діяльності. Особливо цінною така практика може бути для тих здобувачів освіти, хто бачить себе адвокатом чи суддею. Діалогові технології формують навички професійного спілкування (проводити опитування, ставити запитання, наводити аргументи, резюмувати, узагальнювати, формулювати висновки).

Діалоговий підхід у професійній підготовці відіграє ключову роль у розвитку особистості та професійного становлення майбутнього юриста. Його впровадження в освіту майбутніх правників забезпечує підготовку до ефективної соціальної взаємодії, заснованої на принципах гуманізму, толерантності та поваги. Такий підхід сприяє вдосконаленню навичок, необхідних для діалогічного спілкування, яке базується на активному слуханні, здатності розуміти аргументи опонента, умінні виявляти емпатію та бажанні до конструктивної взаємодії. Оволодіння майбутніми правниками мистецтвом діалогу як інструментом вирішення конфліктів має стати важливим механізмом для успішної комунікації, професійної самореалізації та загального прогресу в житті.

Умовами успішної реалізації діалогічного підходу у професійній підготовці майбутніх правників має стати: готовність учасників освітнього процесу до діалогу на різних рівнях; наявність педагогічних ресурсів для оцінки готовності аудиторії до діалогу (психоемоційні характеристики, досвід та ін.); взаємодія на умовах рівноправного партнерства; наявність сприятливого діалогічно-гуманістичного навчально-виховного простору; формування навчального матеріалу з позиції проблемності, виборності, креативності; застосування проблемно-пошукового стилю педагогічного спілкування; мотивація студентів до пошукової діяльності та ін. Практика реалізації діалогічного підходу потребує додаткового дослідження і науково-педагогічного аналізу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бондаренко, Н. В. Традиційні методи навчання мови як ресурс діалогізації освітнього процесу. Методи компетентнісного навчання української мови : зб. матеріалів круглого столу. Педагогічна думка, м. Київ, Україна, С. 12-18.
2. Голота, Н. Діалогічні технології як складова практико зорієнтованої підготовки майбутніх педагогів, Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка, (37 (1), с. 47–53. DOI: 10.28925/2311-2409.2022.377
3. Ігнат'єва, О. Аналіз сутності поняття «комунікаційна культура суспільства». Соціокультурні та політичні пріоритети української нації в умовах глобалізації / Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 281.
4. Тамаркіна, О. Застосування діалогових технологій в навчальному процесі. Проблеми лінгвістики й методики викладання мов у контексті входження України в Європейський простір : збірник матеріалів Всеукраїнської інтернет-конференції. – Умань : УНУС, 2016. С. 97-99.
5. Шашкова, Л., Злочевська М. Діалогічний вимір гуманітарного знання. Монографія. К.: Видавничий дім «Професіонал», 2011. 176 с.

Більчук О.О.,
асистент кафедри права та правохоронної діяльності,
Державний університет “Житомирська політехніка”
м. Житомир

ДЕЯКІ МЕТОДИКИ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ПРАВНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Дані тези стали приводом для автора систематизувати власні спостереження і напрацювання, пов'язані із методикою викладання правничих дисциплін.

Навчальний процес в університеті організований досить тривалими часовими відрізками, семестрами. Цю особливість важливо використовувати позитивно і ефективно, наприклад, поєднати її із методом постановки цілей, про що власне і дані тези. Подальший матеріал розділений на два взаємопов'язані блоки (“про викладача” та “про студента”), які і формують освітнє середовище для вивчення правничих дисциплін.

Про викладача. У межах поточного навчального року, автор поставив собі наступні цілі пов'язані із методикою викладання:

- закріпити за собою, на довгу перспективу, дисципліни, предметом яких є: адміністративна процедура, адміністративне право, адміністративна відповідальність. Для автора це актуально;
- інтегрувати застосунки на основі мовних моделей у всі можливі види професійної діяльності;
- освоїти та використовувати на дистанційних заняттях інтерактивні онлайн-платформи Miro та Canva;
- більше інтегруватися у академічне, викладацьке середовище.